ÚJ VÁROSRÉSZEK – BÉKEVÁROS ÉS ÚJTELEP

Kronászt Margit

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés 3
2. Miért fontosak egy település életében a kisközösségek? 4
3. Irodalomtörténeti áttekintés Dunaújvárosról 7
4. Új városrészek kialakulása – a város területének további növekedése – Újtelep és a Béke városrész 8
5. Sztálinváros/Dunaújváros oktatásügye 10
5.1. Óvodák és általános iskolák 10
5.2. Közép- és felsőfokú oktatás, felnőtt oktatás 16
5.3. Az új város tanárai 22
6. Egyesületek 24
6.1. A Városvédők Újtelepért Egyesület 24
6.2. Egyebek 25
7. Összefoglalás 26
Felhasznált és ajánlott irodalom 27
Felhasznált és ajánlott források 29
Fényképek 31

1. Bevezetés[1]

A sorozat ötödik, befejező tanulmánya egy nagyobb egységet dolgoz fel. A korábbiakhoz hasonlóan röviden itt is említem a közösség fogalmát, a közösségépítés jelentőségét, és azt, hogy egy közösség mit adhat a tagjainak. Ezt követően a fókusz elsősorban a Béke városrészre és az Óváros fölött elterülő Újtelepre kerül majd. Mindkét városrészt a település évtizedes fejlődése és bővülése hívta életre. Újtelep területén már korábban megjelentek az első lakók, de legalábbis telkesek, később családi házakkal és barátságos utcákkal népesült be. Utóbbi területen a társasházak mellett találunk családi házakat és közösségi tereket is. Ilyen a cirkusz tér, vagy az út másik oldalán elterülő Napos part kosárlabda pályája. A sorozat záró tanulmányában taglalom az új város oktatásügyét – hiszen korábban már megismerhettük az kulturális intézményhálózat kialakulását, az egészségügy fejlődését, a zenei-, sport- és táncéletet, de a képzőművészetek és a múzeum története is helyet kapott munkámban.
Munkámat a lehetőség szerint képi anyaggal egészítem ki és részletes irodalomjegyzéket csatolok hozzá.

[1] Jelen tanulmány Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából készült, a **TOP-6.9.2-16-DU1-2018-00001** azonosítószámú **„Helyi identitás és kohézió erősítése Dunaújvárosban”** című projekt megvalósítása keretében.
Ezúton is köszönöm Nagyné Hodik Mónika szakmai tanácsait és Csetnegi László tanácsait, valamint lektorálását.

2. Miért fontosak egy település életében a kisközösségek?

Bár nem vagyok társadalomtudós – így nem is kívánok és nem is tudok tudományos igénnyel nyilatkozni a témáról –, fontosnak tartom megemlíteni, hogy egy-egy kisközösség mit adhat/adhatott az adott település életéhez, milyen jelentősége van/volt egy-egy település életében. A tanulmány célja az, hogy bemutassam, Dunaújvárosban milyen lehetőségek álltak a lakók rendelkezésére ahhoz, hogy közösséget építsenek, formáljanak.
Az ember ősidők óta társas lény, ennél fogva szüksége van a másokkal való kapcsolatra, közös programokra, családdal és barátokkal eltöltött közös pillanatokra. Ennek megfelelően Dunaújváros lakói számára is fontos volt, hogy kapcsolatot tartsanak másokkal, közösen dolgozzanak, munkán-iskolán kívüli szabadidős elfoglaltságokat keressenek maguk és családjuk számára.

Mi a közösség? A közösség mindig emberek csoportja, akiket valami összeköt: ez lehet családi vagy baráti kötelék, közös lakóhely vagy akár munkahelyi kapcsolódás is. A közösség biztonságot nyújt, tartalmat és célt ad az emberek számára; segítségükkel az egyéni érdekből csoportos érdek válhat, ezáltal elősegítve a cél megvalósulását. A közösségeket három típusra lehet osztani: lokális közösség, érdekközösség[2] és bensőséges kapcsolati közösség.[3] Munkám szempontjából a lokális közösségek a legfontosabbak, amelyeket a lakóhely köt össze, mely lehet szűkebb (egy utca) vagy tágabb (azonos város).[4, 5]
A közösségeket vizsgálhatjuk típus szerint: a tagok közvetlen kapcsolatban vannak egymással (pl. egymáshoz közel élnek) vagy eszmei kapcsolatot ápolnak egymással.[6] A közösségnek más kritériumoknak is meg kell felelnie, amelyek a következők:

- kulturális hasonlóság
- azonos státusz
- interakciók a tagok között.

---

[2] *Az érdekközösségben „a tagok közös jellemzője az azonos rokonsági, munkavégzési, etnikai, vallási stb. hovatartozás, tehát valamely a lokalitáson túlmutató kulturális jellemző.”*
KOVÁCS.
http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.
[3] *A bensőséges kapcsolati közösségben a tagok valamilyen közös eszméhez, világnézethez kapcsolódnak és ez jelenti számukra az összetartó erőt. Ilyen lehet pl.: egy vallási közösség.* Uo.
[4] UO.
[5] A közösség szó fogalmáról bővebben KOVÁCS. uo., 2021. március 8.
[6] UO.

A tagok ezeknek tudatában vannak, hiszen így jön létre az a közösség, amely mellett elköteleződtek, amivel azonos szemléletet ápolnak. Ennél fogva az emberek tudatában a közösség, mint fogalom, pozitív hangzatú szóként él.[7]

Egy közösség több funkciót is betölt:

- szocializáció
- gazdasági boldogulás
- társadalmi részvétel
- társadalmi kontroll
- kölcsönös támogatás.[8]

A közösségek erőforrásokat hoznak létre, egy olyan magot képesek létrehozni, amelyek megteremtik/megteremthetik a jövőt. A közösségek *képesek újjáépíteni a gazdasági struktúrákat, ha megfelelő bennük a szellemi erő és összefogás*.[9] Minden közösség számára fontos, hogy egyedi legyen, lakható, egészséges és biztonságos környezetet biztosítson az emberek számára. A közösségek összefogják/koordinálják az embereket napjainkban is és így volt ez a régi időkben is.

Hogyan lehet a közösségeket fejleszteni? A fejlesztés egy olyan folyamat, amely valamilyen formában előre mozdítja az adott közösséget, általában egy külső, szakszerű beavatkozás segítségével. A fejlesztés törekszik egy, a korábbinál jobb állapot létrehozására, arra, hogy megtanítsa az adott közösségnek azt, hogy hogyan tudja a saját problémáit orvosolni, megoldani. Maga a beavatkozás is több területre koncentrálhat (gazdasági élet, életminőség, intézményi vagy mentalitásbeli jellemzőknek a javítása), azonban jelen munkámnak nem tárgya ezeknek a részletes tárgyalása. Fejlesztés során mindig figyelembe kell venni, hogy a közösséget emberek alkotják, így a változtatásokat a tagok kezdeményezéseire kell alapozni, így mindig egy alulról jövő folyamatot létrehozva, folytatva. Az elsődleges cél minden esetben egy pozitív változás létrehozása.[10]

A közösségfejlesztés alulról építkezik, helyi gazdasági és humán erőforrásokra támaszkodva. A közjóra irányuló cselekvéshez a közösségi munkások alternatívákat dolgoznak ki, megszerzik a

---

[7] KOVÁCS. http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.

[8] UO.

[9] https://www.pr-blog.hu/a-kozossegepites-alapjainak-strategiaja, 2021. március 5.

[10] KOVÁCS. http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.

szükséges információkat, külső segítőket vonnak be (lehetnek külső fejlesztők, helyi polgárok, más települések képviselői, szakemberek, országos szervezetek képviselői, stb.). A közösségi folyamatban résztvevők természetesen együttműködnek az önkormányzatokkal is. Míg a település vagy területfejlesztés elsősorban az adott körzet infrastrukturális fejlesztésére irányul, addig a közösségfejlesztés a helyi társadalmak közösségeit fejleszti (humán fejlesztés).[11]

Jelen munkámban főként a Béke városrészre, valamint Újtelepre koncentrálok. Mindkettőről elmondható, hogy egyfajta perifériáján helyezkednek el a városnak, távolabb a város központjától – ugyanakkor autóval, gyalog vagy tömegközlekedéssel egyaránt megközelíthető onnan mindkét terület. Emellett mindkét városrészt az évtizedek fejlődése és a város területének bővülése hívta életre. Előbbi inkább társasházas övezet, de bőven találunk itt is családi házakat; utóbbit pedig családi házak és barátságos utcák alkotják. Tanulmányomban napjainkig dolgozom fel a területek történetét.

[11] https://vizsgazz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=752:20tetel&catid=83&Itemid=221, 2021. március 8.

3. Irodalomtörténeti áttekintés Dunaújvárosról

Jelen fejezetben egy rövid irodalomtörténeti áttekintést kívánok nyújtani az olvasónak, kiválasztva az általam felhasznált irodalmak közül azokat, melyek a legnagyobb segítségemre voltak munkám során.

Dunaújváros történetével több nagyszerű szakirodalmi munka is foglalkozik. Az egyik legfontosabb az Erdős Ferenc és Pongrácz Zsuzsanna szerkesztésében megjelent *Dunaújváros története*[12] című kiadvány. Ez a monográfia talán a legteljesebben öleli fel Dunaújváros történetét az őskortól kezdve egészen a rendszerváltásig. A kötet a település minden korszakát feldolgozza, zárásként pedig megtalálható benne a város építészetének, képzőművészetének és közművelődésének a története is. Munkám szempontjából a legfontosabb adatokat az épülő új város oktatásának a története adta.

Horváth Sándor *A kapu és a határ*[13] című munkájában többek között levéltári forrásokra, valamint korabeli újságokra támaszkodva igyekezett felépíteni a város korai történetét. Munkájában területenként haladva mutatja be az építkezés történetét és a lakosság életének alakulását. Könyve bővített és átdolgozott kiadása 2017-ben meg jelent meg az Indiana University Press jóvoltából az USA-ban.

[12] Dunaújváros története. Szerk.: ERDŐS Ferenc – PONGRÁCZ Zsuzsánna. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2000.
[13] HORVÁTH Sándor: A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 34. Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 2004. (Bővített kiadása: HORVÁTH, Sándor: Stalinism Reloaded. Everyday life in Stalin-city, Hungary. Bloomington, Indiana, USA, Indiana University Press, 2017.)

4. Új városrészek kialakulása – a város területének további növekedése – Újtelep és a Béke városrész

Ahogy előző munkámban is olvasható volt, a város fejlődésére legnagyobb hatással az állami vállalatok voltak. Közvetlenül utánuk találjuk a sorban a szövetkezeti gazdaságokat, majd a tanácsi vállalatokat.

Az 1980-as években már nemcsak országos szinten lehetett érzékelni a fennálló rendszer gazdasági és politikai válságát: már mindenhol érezhetőek voltak a hatásai – így városunkban is. Az évtized első felében tapasztalható állami beruházások összege a második felére a harmadára csökkent (több mint 9 milliárd forintról 3,3 milliárdra). Az állami összegeket a vállalatiak nem tudták pótolni, hiába növekedtek meg.

A lakosságszámban lassú csökkenés következett be. Legtöbben az évtized elején éltek a városban (60 736 fő), mely szám az évtized végére némiképp csökkent. Bár a lakosok száma visszaesett, az újonnan átadott lakásokkal pedig nőtt a lakás állomány, ez sem volt elég ahhoz, hogy megoldódjanak az évtizedek óta húzódó lakás problémák.

A lakosságszám növekedése hívta életre az új városrészek kialakulását is. Nagyrészt panelos formában épült ki a Béke városrész, emeletes házakkal és köztük megbújó parkokkal, üzletekkel. Családi házak népesítik be Újtelepet – ahova az első lakók már az 1950-es években kiköltöztek vagy felköltöztek a faluból. A két városrész között találhatunk egy jelenleg is formálódó területi egységet családi házakkal, valamint kisebb társasházakkal a Bagolyvár és a teraszlakások környékén.

Az utolsó nagy egységes lakóterület, a Béke városrész a város nyugati oldalán lévő dombra épült. Városrendező, tervező építésze Bánhelyi Károly, építése az 1980-as évek elejére esik, bár központjának végleges kialakítása még ma sem történt meg. E városrészhez kapcsolódik a Március 15. téri Arany János és Kőrösi Csorna Sándor általános iskola, amely 1978-ban Callmeyer Ferenc (1928-) kétszeres Ybl díjas építész műve. Az összetett tömegű, Clasp-rendszerű, előregyártott, könnyűszerkezetű épület az ország egyik legnagyobb iskolája.

A város fejlődése nem állt meg a Béke városrésznél. Az e területhez lazán kapcsolódó, ettől kissé északra fekvő dombos-völgyes részen az utóbbi évtized talán legérdekesebb lakásépítési kísérletei zajlottak. Ezek sorában a Szilvás utcai teraszházak egyedülállóak a paneles teraszházak létrehozásában. Ungár Péter (1945-1988) Ybl-díjas építész egyik utolsó érdekes munkája ez a meredek domboldalon megépített, jó arányú teraszos lakóház (helyi védett terület).

Szintén az ő nevéhez kapcsolható a Kisbán Máriával közösen tervezett Szilvás utcai lakóház-csoport - helyi nevén „Bagolyvár".

Az alacsonyabb, humánus családi házak - csoportházak - irányába tett jól sikerült kísérlet a Tamási Áron utcában és környékén megépült 100 lakásos lakótelep, mely 1985-ben készült el, a Budapesti Műszaki Egyetem Lakóépület tervezési Tanszéke három jelentős építészének munkájaként. Bitó János (Ybl díjas), Sárvári István, valamint Szamosi György közös munkájaként.

Hasonló törekvést és polgári színvonalat képvisel - más formai eszközökkel - Rombauer Gábor Gőzmalom utcai kilenc épületből álló, három-háromlakásos társasház-sora (tervezés éve 1983). Ezek tudatosan merész színezésükkel és eltérő részletképzésükkel már posztmodern vonásokat mutatnak.[14]

[14] NEMESÁNSZKY 12.

5. Sztálinváros/Dunaújváros oktatásügye[15]

Az oktatási hálózatot bölcsődék, óvodák, általános és középiskolák képezték és képzik, valamint a felsőfokú technikum.

Az 1950-es évek elején a helyi tantestületekkel szemben támasztott elvárásokat fokozta az a puszta tény, hogy sztálinvárosi iskolában tanítottak. A sztálinvárosi nevelőknek hivatásuk magaslatán kellett állniuk […].[16]

Az oktatási intézményrendszer kiépülésével párhuzamosan folyamatosan emelkedett a pedagógusok létszáma. Létszámhiány időlegesen előfordult ugyan, de huzamosan nem volt jellemző. A szaktanár-ellátottság időnként, inkább csak bizonyos tantárgyaknál - pl. matematika, nyelvoktatás, műszaki tárgyak stb. - okozott gondot, valamint a gyógypedagógusok és a szakképzett óvónők hiánya jelentett esetenként problémát.[17]

5.1. Óvodák és általános iskolák

Az alap az óvoda. Az épülő város első óvodája 1951 őszén nyílt meg, ez volt a Krupszkaja óvoda, amely azonban csak rövid ideig tudta megfelelően ellátni a feladatait. Már a következő évben azzal szembesültek, hogy sokkal több férőhelyre lenne szükség, de az óvodaépítéseket a lakások számához igazították, nem pedig ahhoz, hogy hogyan alakult a lakosság – így a kisgyermekek – létszáma.[18]

1955 év végére, már hat óvoda működött a városban és a következő tanévben megkezdődött az 1953. évi I. tc. végrehajtása, amely az óvodákat az iskolaigazgatók alá helyezte, de megerősítették a vezető óvónők egyszemélyes vezetését is.[19]

1955-ben hozták létre a központi raktárat, valamint közös irányítás alá kerültek a gazdasági ügyek, hogy orvosolni tudják a korábbi években zajló, a szervezetlenségből adódó pocsékolást. Gyakran volt szükség társadalmi munkára,[20] mivel az óvodák csak szűkös költségvetésből

---

[15] Ma Dunaújvárosban működik a Dunaújvárosi Szakképzési Centrum, valamint a Dunaújvárosi Tankerületi Központ, melyekhez a város oktatási intézményei tartoznak. Jelen munkámban nem kívánok kitérni arra, hogy melyik intézmény melyik szervezet alá tartozik, pusztán olyan néven kívánom említeni az iskolákat, ahogyan a legtöbb olvasó ismerheti őket.

[16] ERDŐS-PONGRÁCZ 307.

[17] Uo.

[18] Uo. 298.

[19] Uo.

[20] *Az országban először Dunaújvárosban - akkori nevén Sztálinvárosban - kezdeményeztek társadalmi munkát akkor, amikor az ország gazdasági helyzete már nem tette lehetővé a korábbi gyorsütemű építkezést. A munkaidő után ezrek és ezrek ragadtak csákányt, ásót vagy éppen lapátot, hogy ezzel segítsék elő a város fejlődését. […] A társadalmi munka az ötvenes évek végétől kapott egyre nagyobb hangsúlyt, de egy-egy ügyért már előtte is megmozdult a város lakossága. Az első szocialista városban már korán megjelent a társadalmi munka. 1952-ben*

dolgoztak, azonban az átszervezéseknek köszönhetően egyre kevesebb panasz érkezett az intézmények működésére.[21]

1958 után újra megemelkedett az óvodai ellátás iránti igény: ahogy korábbi munkámban említettem, számos könnyűipari üzem nyitotta meg a városban a kapuit, hogy felszívja az építkezésből kieső, főként női munkaerőt. A kérdés megoldására az első törekvések már az évtized közepén megjelentek, azonban nagyobb változások csak 1957-től voltak érzékelhetőek. Középpontba kerültek a könnyű- és textilipari munkakörök. Ilyen üzem volt a Vörös Október Ruhagyár, majd néhány hónappal később a Budapesti Férfi Fehérneműgyár helyi egysége. 1958-ban a Magyar Posztógyár telepített fésűsfonodát a városba.[22] Az új üzemek megnyitásával szükségessé vált a napközbeni ellátása azoknak a gyerekeknek, akiknek mindkét szülője dolgozott. A hirtelen megnövekedett igényeken segített az 1959-ben, a Technikumban átadott 200 férőhelyes óvoda, melyet ajándék bútorokkal rendeztek be. A bútorok az NDK-beli testvérvárosból, Stalinstadtból érkeztek.[23] Ez a lépés csökkentette népiképp a bölcsődék zsúfoltságát is, de a következő évtizedekben sem sikerült maradéktalanul megoldani a problémákat:

> *Ám a tovább javuló női elhelyezkedési lehetőség, valamint az óvodai térítési díjban megjelenő nagyfokú állami támogatás következtében 1961-ben a működő kilenc óvoda ellenére ismét jogos igényeket kellett elutasítani. 1966-ban az óvodák telítettsége 125%-os volt. 1967-től az óvodaépítéseknél lemondtak a szolgálati lakás biztosításáról, helyette foglalkoztatási termet*

---

ilyen összefogással épült meg Rákosi Mátyás 60. születésnapjának tiszteletére a mai Kodály Zoltán utca 1-3. sz. épülete. Ezt követte a Szalki-szigeten az úttörőtábor, majd néhány évre rá, 1958-ban az úttörővasút építése. Ez volt az első olyan társadalmi munka, melyben a város apraja-nagyja részt vett. A további lelkesedéshez, az újabb célokhoz a pártszervezetek, a tanács vezetőinek, a népfrontnak és a tömegszervezeteknek a támogatására volt szükség. A vezetés minden szinten felismerte a társadalmi munka jelentőségét. A Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága a munkák irányítására a Hazafias Népfront Városi Bizottságát, a KISZ-t és a szakszervezeteket kérte fel. A szervezésbe bekapcsolódtak a lépcsőházanként megalakuló lakóbizottságok is. Feladatuk az volt, hogy felkarolják a mozgalmat és felvilágosítsák az embereket a munka szükségességéről. A társadalmi munkát felajánlások előzték meg, melyeket a felajánlónak teljesítenie kellett.
A városban folyó összes ilyen jellegű munkát az operatív bizottság fogta össze. Az úttörővasút megépítése után, azon felbuzdulva indították be a következő „projektet", ősszel megindult a Barátság liget építése, mely néhány évig munkát biztosított a munkaidő után „dolgozni vágyó" városiaknak.
Lehetetlenség lenne felsorolni az összes társadalmi munkát, mely az 50-es, 60-as években a városban zajlott, de mindig is voltak kiemelt helyszínek. Az úttörővasút és a Barátság liget mellett nagy hangsúlyt fektettek a Technikum városrész és az L-épületek rendezésére, fejlesztésére, a csónakház felépítésére, a város parkosítására, a bölcsődék, az óvodák, az iskolák szépítésére, a gyár és az óváros, nem utolsó sorban a Vidám Park fejlesztésére, rendezésére is. Kisebb közösségi összefogásokkal tették szebbé a lépcsőházakat és a ház körüli területeket.
Bővebben a városban folyó társadalmi munkáról lásd NAGYNÉ HODIK Mónika alábbi cikkét: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2021februar-honap-mutargya--tarsadalmi-munka-az-50es-60as-evekben--tarsadalmi-munka-jelveny-sztalinvarosbol, 2021. augusztus 10.

[21] ERDŐS-PONGRÁCZ 298.

[22] ERDŐS-PONGRÁCZ 291., valamint jelen tanulmánysorozat második része.

[23] Uo. 299.

létesítettek. Ennek ellenére 1970-re egyre nagyobb gondot okozott az igények kielégítése, 1971-ben a telítettség 130%-ra emelkedett, 1973-ra minimális mértékben, de tovább növekedett.[24]

Dunaújvárosban az óvodai ellátottság magasan a megyei és az országos átlag fölött volt. Előfordult, hogy a létszámot akkor sem lehetett csökkenteni, ha már a szakmai munkát veszélyeztette, mivel az óvodába való felvételt politikai kérdésként kezelték. 1975-re a rendelkezésre álló feltételek meghaladták az országos átlagot, aminek megteremtésében nagy szerepet játszott a társadalmi segítségnyújtás is. Az 1970-es évek második felében az egy főre jutó költségvetés is az országos átlagösszeg felett volt, ahogy a férőhelyek száma is gyorsan növekedett – bár ezeket a férőhelyeket szintén gyorsan feltöltötték. Az országosan megszabott 120%-os férőhely-kihasználtságot helyben jóval meghaladták, 1979-ben pl. 185% volt.[25]

Az új város első általános iskolája egy 20 tantermes intézmény volt (ma Vasvári Pál Általános Iskola). Az oktatás az újonnan elkészült épület 5 tantermében 1951. szeptember közepén kezdődött meg. Ekkoriban az intézmény közös igazgatás alatt állt az Óvárosban működő Szórád Márton Általános Iskolával. A Vasvári épületében ekkoriban több másik intézményt is elhelyeztek: városi könyvtár és múzeum, két évvel később a gimnázium is ideköltözött. Ezt a megoldást a kényszer hívta életre, és kezdetektől fogva sok panasz érkezett rá az oktatás zavarása miatt.[26]

Következőként a 10 tantermes iskola nyílt meg 1953 őszén. Ez a mai Móricz Zsigmond Általános Iskola, mely ekkor a Vasvárival tartozott közös igazgatás alá. Szintén ebben az évben, novemberben nyitotta meg kapuit a zeneiskola, a mai Sándor Frigyes Zeneiskola.[27]

Az általános iskolák rendszerének az egyik legégetőbb problémája a zsúfoltság volt, mely először 1954-ben jelentkezett, majd kisebb-nagyobb mértékben, de állandósult. Nagy gondot okozott az épület rossz vagy romló állapota, a szemét-eltakarítás kérdése vagy az elhanyagolt környékek az iskolák körül. A zsúfoltság enyhítésére döntés született: a múzeum és a könyvtár helyiségeit át kell adni oktatási célra – ekkor költözött először a múzeum is.[28] A gimnázium ekkor még korábbi helyén maradt, sőt 1956-ban már az egyik szárny teljesen a gimnáziumi oktatásra volt berendezkedve. Ezek a város életének ínséges évei, így mivel új iskolaépület nem épülhetett, az állandó kétműszakos tanításra rendezkedtek be (délelőtt-délután).[29]

[24] ERDŐS-PONGRÁCZ 299.
[25] Uo.
[26] Uo.
[27] Uo.
[28] Uo. 299-300.
[29] ERDŐS-PONGRÁCZ 300.

1955-ben már minden iskolának volt saját könyvtára, valamint működött iskolaorvos is. A tisztaság biztosítása azonban gondot okozott, mivel a fűtési költségekre a tisztítószerkeretből vontak el.[30]

A délivárosi barakktáborban rengeteg gyerek élt, ami megkövetelte, hogy ők is megfelelő oktatáshoz jussanak. Ennek a kérdésnek a megoldására nyílt meg egy tagiskola 1956-ban, de már 1957 őszén düledezett az épület. Egy évvel később a beszüntetés gondolata is felmerült.[31] Mivel a városi iskolákban továbbra is nagy volt zsúfoltság, valószínűleg inkább a meglévő épület renoválására fordítottak időt és energiát, ugyanis 1961-ben is működött az iskola, azonban már különösebb gondok nélkül.

1956 őszén kezdődött meg a 32 tantermes iskola építése. Ez a későbbi Szilágyi Erzsébet Általános Iskola, valamint a Hild József Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola.[32] Az első 16 tantermet 1958 őszén adták át, bár még sok volt a megoldatlan – főként műszaki – probléma. Ezzel a lépéssel sikerült elkerülni, hogy az oktatás három műszakossá váljon, valamint a gimnázium végre kiköltözhetett a Vasvári iskolából. 1959 őszén adták át az épület B-szárnyát, meggyorsított építkezés után, azonban ekkor többek között a fűtés kérdése sem volt megoldva.

A fennálló zsúfoltság miatt az épületek gyorsabban használódtak el. A nagy létszám miatt gyakorta a szertárakat és más helyiségeket is tanteremmé alakítottak, de megoldatlan volt a napközi otthon kérdése is. Önálló napközi otthon 1955 októberében nyílt meg 360 tanulóval és 12 nevelővel, és egészen 1963-ig működött, bár az igényeket sosem tudta teljesen kielégíteni.[33]

A politechnikai oktatás egyre több helyet igényelt és a különféle renoválásokat is gyakran az iskolai költségvetés terhére lehetett elvégezni.

Sok esetben „…ezek olyan összegek (voltak) … amelyekből sokszor egy ugyanolyan létesítményt meg (lehetett volna) építeni.”[34]

[30] ERDŐS-PONGRÁCZ 300.
[31] Uo.
[32] A Szilágyi iskola korábban viselte Ságvári Endre nevét; ma pedig a Bocskai István Református Oktatási Központ Szabó Magda Tagintézménye.
[33] A megszüntetéshez és iskolákhoz való kapcsolás gondolata először 1958-ben merült fel, majd 1960-ban, de végleg a 100/1963. V.B. határozat intézkedett a végrehajtásról. ERDŐS-PONGRÁCZ 300.
[34] ERDŐS-PONGRÁCZ 300.

Mivel a falusi iskola is túlzsúfolt volt, így szükségesé vált egy új iskola építése, de az átadásra csak az 1965/66. tanévben került sor. Ez a későbbi Radnóti Miklós Általános Iskola, amely 2000-ig működött. Felépült a Gorkij téri, majd később Mező Imre Általános Iskola (ma Kereskedelmi- és Vendéglátóipari Középiskola), majd egy iskola a Barátság városrészben.[35]
Az 1960-as évek első felében továbbra is maradt a kétműszakos oktatás, szükségessé vált a szakmai oktatás fejlesztése, a megfelelő eszközök beszerzése. Az évtized második felében elmondható, hogy az iskolai könyvtárak állománya és a megfelelő felszerelések száma is növekedett.[36]
Az 1965/66-os tanévtől vált önálló intézménnyé a kisegítő iskola (ma Móra Ferenc Általános Iskola), amely az 1961. évi III. tv. végrehajtásának egyik speciális intézménytípusává vált.
1968-ban került átadásra a József Attila Általános Iskola, de ez nem hozott tartós javulást a tanteremhiány enyhítésében.[37]
A zeneiskola első bő másfél évtizedét nehéz körülmények között töltötte. A javulás 1970-ben az iskola költözésével következett be. Ekkor az intézmény a volt tanácsháza épületébe került (a mai Rosti Pál Gimnázium és Szakközépiskola). Az 1970-es évek végére az ország egyik legjobb zeneiskolájává fejlődött a dunaújvárosi oktatási intézmény.[38]

A problémák az új évtizeddel sem oldódtak meg végérvényesen, de javulás látszott:

1973-ban még mindig nem rendelkezett minden iskola műhely- és tornateremmel, a kisegítő iskola szertárhelyiséggel sem. Az úttörő-, klub- és könyvtárszobák száma sem volt elegendő. A tárgyi feltételek megfelelőek voltak részben az „Egy üzem - egy iskola" mozgalomnak köszönhetően. 1975-ig a szakmai eszközökkel való ellátottság tovább javult, megtörtént a tanulószoba- és a menzai ellátás bevezetése. 1975-ben Dunaújvárosban 50,6 tanuló jutott egy tanteremre, szemben az országos 32,3 fővel. A Római városrészben már működött a mai Petőfi Sándor iskola, a zsúfoltság enyhítésére mégis szükségesnek látszott négy tanterem igénybevétele a közgazdasági szakközépiskolában.[39]

1977-től a József Attila Általános Iskolában lehetőség nyílt az egyműszakos oktatás bevezetésére. A kisegítő iskola továbbra is zsúfolt volt, de a városban egyedül, már csak itt nem volt tornaterem. A költségvetést tekintve a helyi iskolák az országos átlagban is jól ellátottnak számítottak.[40]

---

[35] ERDŐS-PONGRÁCZ 301.
[36] Uo.
[37] Uo.
[38] Uo.
[39] Uo. 301-302.
[40] ERDŐS-PONGRÁCZ 302.

Az 1970-es évek második felében folytatódott az iskolahálózat fejlesztése: épült a Kőrösi Csoma Sándor és a Gárdonyi Géza Általános Iskola, de a Dózsa György Általános Iskola több részét is átadták műszakilag (konyha, aula, tantermek).
A Fejér Megyei Pártbizottság határozata értelmében az V. ötéves terv időszakában (1976 és 1980 között) városunkban is meg kellett valósítani az egyműszakos oktatásra való átállást. A kisegítő iskola osztályai továbbra is váltóműszakosak maradtak, mivel a területi aránytalanságok miatt egész osztályok kerültek átirányításra másik iskolákba. Ezeknek a gyerekeknek és a tanároknak az utazását iskolabusszal biztosították.[41]

A nyolcvanas évek további fejlesztéseket, bővüléseket hoztak: 1982-ben kezdődött meg az oktatás a mai Arany János Általános Iskolában; 1984-ben új helyre költözött a Mező Imre iskola; a Móra pedig 1989-ben vehette birtokban mai épületét.[42]

[41] ERDŐS-PONGRÁCZ 302.
[42] Uo.

5.2. Közép- és felsőfokú oktatás, felnőtt oktatás

1953-ban nyitotta meg kapuit a város első középiskolája, végleges helyére azonban csak 10 évvel később költözött, egészen addig albérletben működött. Ez az iskola a későbbi Münich Ferenc Gimnázium, ma Széchenyi István Gimnázium.
A gimnáziumi oktatás sokáig hektikus volt a városban. 1964-től vált szükségessé a kétműszakos oktatás bevezetése, mivel a gimnáziumi tagozat mellett megjelent a kereskedelmi-, a közgazdasági- és az ipari szakközépiskolai profil. Az intézmény rövidesen túlzsúfolttá vált. 1968-ban kifutó jelleggel megszűnt a kereskedelmi szakiskolai tagozat, majd 1969-ban átadásra került a II. sz. Gimnázium és Ipari Szakközépiskola, mely helyet adott a dolgozók iskolájának is – így gyorsan magas kihasználtságot elérve (ma több változás után Bánki Donát Technikum).[43] Ezekkel lehetővé vált az egyműszakos oktatás bevezetése.
Az 1968/69-es tanévben a gimnáziumhoz csatolták az addig önállóan működő Gyors- és Gépíró Iskolát – ez már 1959-től Sztálinvárosban működött. Szintén ebben a tanévben költözött be a városközpontba, a gimnázium épületébe a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakmunkásképző Iskola. Az 1970-es évek első felében még nagy zsúfoltság jellemezte az épületet, melynek felszereltsége közepes volt. 1968-tól viselte az iskola dr. Münich Ferenc nevét, amelyet 1990-ben változtattak meg.[44]

A gimnáziummal egy időben kezdte meg a működést a Kerpely Antal Kohóipari Technikum, amelyet Diósgyőrből telepítettek ide mindenestől. Az eleinte csekély érdeklődés az 1959/60-as tanévtől kezdett változni. Az évtized közepére kiépült a felsőfokú technikumi képzés, majd fokozatosan előbb a nappali, majd az esti és levelező tagozatokon is megszüntették a középfokú oktatást.[45]

Az ipari képzés 1963-ban kezdődött városunkban. Az első ilyen csoportokat a MÜM 316. sz. Ipari Tanuló- és Ipari Szakközépiskolája indította. 1966/67-től a Gimnázium és Szakközépiskolában indultak ipari osztályok – ekkor a MÜM-ben megszűnt az ilyen jellegű képzés.[46]

---

[43] ERDŐS-PONGRÁCZ 302.
[44] Uo. 302-303.
[45] Uo. 303.
[46] Uo.

1964 őszétől van a városban középfokú közgazdasági oktatás. 1966-tól működött a gyors- és gépíró tagozat. A mai Rudas Közgazdasági Középiskola épületét 1975. szeptember 1-jén vehették birtokba a tanulók.

A közgazdasági-, gép- és gyorsíró-, valamint kereskedelmi- és vendéglátóipari osztályok az új épület ellenére mostoha tárgyi feltételek mellett működtek, mert az intézménynek három tantermet át kellett engednie az általános iskolai képzésnek. Az iskolával egy időben kezdte meg tevékenységét a diákotthon, amely a kollégiumi címet 1978 novemberében nyerte el. Az iskola és a kollégium gazdasági integrációjára 1978. január 1-jén került sor, a pedagógiai 1979. július 1-jén történt meg. Az intézmény 1979. november 24-én vette fel Rudas László nevét, amelytől 1993-ban Dunaújváros közgyűlése - politikai indíttatásból - megfosztotta. A tantestület és a diákönkormányzat kérésére 1995-ben az akkori közgyűlés az intézmény elnevezését Rudas Közgazdasági Középiskola és Kollégium formában részben visszaállította.[47]

A mai DUNAFERR iskola története gyakorlatilag egybefonódik a város történetével. Az intézmény az 1955/56-os tanévben kezdte meg a működést, mint a MTH. 316. sz. Ipari Tanuló Intézete. Feladata az volt, hogy biztosítsa a város szakmunkásigényét, elsősorban a vasas és a villamos szakmában. Az iskolát a Kerpely Antal Kohóipari Technikumban helyezték el, majd 1956-ban költözött a gyár közigazgatási épületébe. Megindult a kereskedelmi és könnyűipari képzés is, majd önálló épületét 1963. november 7-tel vehette birtokba. Az iskola ekkor felvette Makarenko nevét is. Az 1963/64-es tanévtől néhány évig villanyszerelő és irányítástechnikai műszerész képzés is folyt, de 1969 után szünetelni kezdett. 1972-től az iskola a műszaki főiskola tanárjelöltjeinek gyakorlóiskolája lett. 1971-ben adták át az új szárnyat és a tornatermet, majd néhány évvel később a tanműhelyt és a jóléti épületet.[48]

1976. szeptember 1-jén a könnyűipari tagozat kapott önálló épületet, a következő évben pedig a kollégiumba is beköltözhettek az első tanulók. A villamosipari képzés az 1984/85-ös tanévben kezdődött meg, majd a nagy tanulói létszám miatt két évvel később a villamos tagozat átköltözött a Dunai Vasmű I. munkásszállójára.[49] Az iskola 1996-ban költözött mai helyére, a volt Mező Imre, később Aranyvölgyi iskola épületébe. Ebben az évben vonták össze az Aranyvölgyi iskolát részben a Dózsa, részben pedig a Gárdonyi iskolákkal, így az épület felszabadult.

[47] ERDŐS-PONGRÁCZ 303-304.
[48] Uo.
[49] Uo.

Az intézmény 1988-ban a Dunai Vasmű fennhatósága alá került, majd 1991. január 1-jétől önkormányzati iskola lett. [50]

1956-ban indult a kereskedelmi és vendéglátóipari szakmunkásképzés egyszerre az országos indítással. Ekkor az iparitanuló-iskolával együtt működött, majd önálló intézményként 1962-től. Az első időkben a tűzoltólaktanya második emeletén helyezték el, hiányos személyi feltételekkel, bár az oktatáshoz szükséges tárgyi feltételek adottak voltak. Néhány évvel később már nagy volt a helyhiány, ezért 1970-ben az intézmény a gimnázium épületébe költözött. Állandó délutános oktatásrend került bevezetésre, ami nehezítette a megfelelő képzést. Az 1970-es évek első felére állandósult a helyhiány, majd az 1975/76-os tanévet már együtt kezdte a kereskedelmi és az új közgazdasági szakközépiskola. Egészen 1989-ig közösen működtek, az önálló Kereskedelmi és Vendéglátóipari iskola 1990 szeptemberétől működik.[51]

Az ipari tanulók 1956-ban az alábbi szakmák közöl választhattak: cipész, cipőgyártó, cipőfelsőrész-készítő, fodrász. A könnyűipari képzés a nehézipari mellett szinte súlytalan volt a városban. A gyakorlati oktatást egyénileg, mestereknél oldották meg, a diákok csak a közismereti tárgyakat hallgatták az iskolában. Ahogy az alábbi idézetben is olvashatjuk, ez az iskola a lányok továbbtanulását és szakmához jutását igyekezett előtérbe helyezni:

Egy 1976-os terv szerint Dunaújvárosban kellett volna felépíteni egy országos beiskolázású, csak papíripari képzést folytató iskolát. Végül egyéb szakok indítására is sor került, s 1976 augusztusára felépült a könnyűipari tagozat önálló épülete. Az iskola a város leánytanulóinak jelentett jó továbbtanulási lehetőséget. A „leánytagozat" még 11 évig az anyaiskola kebelébe tartozott, önálló intézménnyé 1987. augusztus l-jén vált. Elnevezése Könnyűipari Szakmunkásképző Iskola lett. Az iskolához tanműhelyt nem építettek, ezért a szakmai képzést nem az iskolában, hanem a nagyvállalatoknál kapták a diákok. Az egészségügyi szakiskolai, illetve szakközépiskolai, valamint az általános vegyész technikus-képzést 1989-ben kezdték meg. Az intézmény elnevezése 1990 januárjától Lorántffy Zsuzsanna Szakközép- és Szakmunkásképző Iskolára változott. A képzésben bekövetkezett változásoknak megfelelően sor került az épület bővítésére: új tantermeket, egészségügyi oktató kabinetet, vegyipari labort, ruhaipari géptermet stb. létesítettek.[52]

Az építőipar számára először három hónapig tartó átképző tanfolyamokon oktatták a dolgozókat, majd 1952-ben helyezett Budapestről a városba építőipara iskolát a MTH

[50] ERDŐS-PONGRÁCZ 304.
[51] Uo.
[52] Uo. 304-305.

(Munkaerő Tartalékok Hivatala). Ez az iskola 1954-ig működött. 1955 márciusában a 26/1. Gyárépítő Ipari Vállalat iskolázott be 26 kőművestanulót, akik egy Kossuth utca lakóház harmadik emeletén tanultak. A következő évben az iskola átköltözött a Duna sor 9. számú épületbe, ahol már két tanterem és egy kollégiumi szoba is rendelkezésre állt. 1956 márciusától már ács- és festőtanulók képzése is zajlott, majd mivel a tanulószám gyors emelkedésnek indult, rövidesen kinőtték a meglévő helyiségeket. Az új évtized elején az intézmény átköltözött a Dózsa György útra, ahol a 26. sz. ÁÉV munkásszállójának második emeletén helyezték el. A tanítás a szomszéd épület hat tantermében folyt.[53] 1961-ben, az 1961. évi III. tv. a képzési időt egyes szakmákban három évre emelte. 1969-ben neveztek ki két függetlenített tanárt az iskolába, így létrejött az önálló tantestület. 1969-ben lett a szakmunkásképzés a középfokú oktatás szerves része.[54] Emiatt fel kellett számolni a vállalatok szakmunkásképzését. 1971. január 1-jével jött létre a budapesti székhelyű Építőipari Szakmunkásképző Intézet, amelynek egy kihelyezett intézménye lett a dunaújvárosi oktatási egység. Az iskola B-fokozatú lett. A budapesti központ 1973. június 18-án átvette a 26. sz. ÁÉV-tól a D/7 jelű Szakmunkástanuló Otthont és iskolaépületet. Ezzel a lépéssel a vállalat és az iskola között minden kapcsolat megszűnt.[55] Önálló intézménnyé 1973 januárjában vált, ekkor a 340. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet nevet vette fel. Felügyelője a megyei tanács művelődési osztálya volt. 1974. január 1-től rendelkezett önálló költségvetéssel; majd a fenntartási jogot 1980. december 31-én kapta meg a helyi tanács.[56]

1974-ig csak a 26. sz. ÁÉV számára képzett az iskola dolgozókat, de az évtized közepétől már más vállalatok is igényelték az itt oktatott szakmunkásokat. A növekvő tanulói létszám miatt hiába építették át az iskolát, valamint hoztak létre tanműhelyt – melyek átadása 1981-ben volt – újabb és újabb tantermek kialakítására és bővítésekre volt szükség. Az iskola a tanteremhiány mellett tornateremmel sem rendelkezett. A gondokat az iskola 1996/97-es tanévben bekövetkezett költözése oldotta meg. A Szilágyi iskola B-szárnyában megfelelőek voltak a feltételek az elméleti és a gyakorlati oktatáshoz is. 1996. december 11-től viseli Hild József nevét.[57]

1962-től vált lehetségessé a felsőfokú műszaki oktatás a városban. Ekkor a Kohó- és Gépipari Minisztérium hozott határozatot egy Felsőfokú Kohóipari Technikum létesítéséről előbb esti

[53] ERDŐS-PONGRÁCZ 305.
[54] Az 1969. évi VI. tv. a szakmunkásképzést beintegrálta az iskolarendszerbe. Uo.
[55] Az Építésügyi- és Városfejlesztési Minisztérium hozta létre a központi iskolát. Uo.
[56] A felügyelő továbbra is a megyei tanács maradt. A kettős irányítás csak 1989-ben szűnt meg. Uo. 306.
[57] Uo.

kihelyezett, majd levelező tagozatokkal. Kohász, gépgyártás-technológus és üzemszervező szakok közül lehetett választani. Az évtized közepén még nem volt igazi vonzereje az intézménynek, csak kevés hallgatója volt. Az 1966-ben kiadott 3319/1966. sz. kormányrendelet alapján az ilyen típusú iskolákat 1968-1972 között átalakították. Műszaki főiskolák és egyetemekhez tartozó főiskolai karok lettek. A városban már 1966-ban felmerült a főiskolává szervezés gondolata, majd a megvalósulás után emelkedett a város jelentősége is. Az új évtizedre növekedni kezdett az oktatók és a hallgatók létszáma is, így fokozatosan egyre jobbak lettek a feltételek. Végül az 1969. évi 1028. sz. kormányhatározat döntött arról, hogy a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Kohó- és Fémipari Főiskolai Kara Dunaújvárosban létesüljön. Az intézmény ekkor üzemmérnököket képzett a kohászat, a gépipar és a fémszerkezetgyártás számára.[58]

Dunaújvárosban lehetőség van a felnőttoktatásban való részvételre is, ez azonban visszanyúlik a városépítést megelőző időkbe, egészen 1947-ig. Ekkor Dunapentelén a dolgozók általános iskolai tanfolyamát szervezték meg olyan személyek részére, akik a hat elemit kijárták korábban.[59] 1951. szeptembertől működött a dolgozók kohászati ipari technikuma, a következő évtől általános iskolája és általános gimnáziuma is. 1953-ben hozták létre a levelező oktatási formát,[60] amely Sztálinvárosban 1954-től működött és 1958-ig elmondhatjuk, hogy minden iskolatípus rendelkezett esti és levelező tagozatokkal is.

Az új évtized elején jött létre a Dolgozók Általános Iskolája, majd később a Dolgozók Gimnáziuma:

Az 1961/62. tanévben a Vasvári, a Szórád, a Ságvári és a Móricz iskolák tagozataként működő osztályokból önálló intézményként létrejött a Dolgozók Általános Iskolája. A Fejér Megyei Tanács V. B. 137/1963. sz. határozata hozta létre az 1962/63. tanévben a Dolgozók Gimnáziumát és Közgazdasági Technikumát. A két intézmény összevonására a Fejér Megyei Tanács V. B. 40/1964. sz. határozata alapján került sor 1964. szeptember 1-jétől Dolgozók Általános és Középiskolája elnevezéssel. Az intézmény székhelye a Ságvári iskolában volt, s kisegítő helyiséggel rendelkezett a Vasmű Klubban. 1966-69 között az iskola önálló épülettel bírt, központja a volt tanácsháza épületében (az intézmény 1990 óta ismét itt található) kapott helyet, kihelyezett tagozatai az üzemi iskolákban működtek. A II. sz. Gimnázium és Ipari Szakközépiskola 1969. évi átadása után a dolgozók iskoláját annak épületébe költöztették. 1974-ben általános iskolai osztályainak elhelyezése 14 helyszínen

[58] Később Dunaújvárosi Főiskola, majd Dunaújvárosi Egyetem: https://uniduna.hu/.
Valamint ERDŐS-PONGRÁCZ 306.
[59] Uo.
[60] 1055/1953. X. 19. M. M. sz. határozat. Uo. 306-307.

történt. A területi széttagoltság mellett az intézmény életében sok gondot okozott a kettős irányítás: az általános iskola felügyeletét a városi, a középiskoláét a megyei tanács látta el. A tárgyi feltételek megteremtésében részt vállaltak a város üzemei. Az iskola 1977-ben vette fel Földes Ferenc nevét. Névadóját a dunaújvárosi közgyűlés 1994-ben Rosti Pálra változtatta.[61]

[61] ERDŐS-PONGRÁCZ 307.

5.3. Az új város tanárai

Ahogy már korábban is említettem, az új városban oktatni kiváltságnak számított, azonban az első évtizedben érezhető az elvándorlás is, mivel a lakáshelyzet megoldatlan volt. Szükségessé válnak az óvónők és tanárok, akik megszervezik az úttörő mozgalmat, a vasárnapi foglalkozásokat és friss, korszerű tudással állnak a katedrán.[62]

Az 1950-es évek elején rendszeresen jól tetten érhető az elvándorlás miatti pedagógushiány. A hiányzó pozíciókat gyakorló tanárokkal töltötték be, de ugyanez megfigyelhető az óvónők esetében is. Utóbbiaknál 1958-ra mondhatták el, hogy a személyi feltételek megfelelőek voltak ahhoz, hogy ne csak vigyázzanak a gyerekekre.[63]

Arra törekedtek, hogy minél több tapasztalt és jó pedagógus érkezzen a városba, akár házaspárok, mivel a nevelők átlagéletkora alacsony volt még az évtized végén is – kevés tapasztalattal rendelkeztek, előfordult a felelőtlenség, a rossz munkamorál; leterhelt oktatók. Emiatt egységes kollektívák is nehezen alakultak ki. A tanárok a sok munka miatt a város életében sem tudtak részt venni, valamint a továbbképzéseket is nehezen látogatták. Az évtized közepére már történtek változások:

1955-re az oktatási intézményekben a nevelői kollektívák, az egységes nevelői követelmények kezdtek kialakulni, a tanárok a mozgalmi munkából is egyre jobban kivették a részüket.[64]

Rengeteg pedagógus települt ide az ország más-más részeiből, nagy részük nő volt. A tanárok elszállásolása nemcsak az első évtizedben okozott gondot, így a lakáshiány miatt elvándorlással még az 1960-as évek második felében is szembesülni kellett és valamiféle fejlődés csak a következő évtized elejére látszott.[65]

Az 1956-os események után tíz pedagógus ellen indítottak eljárást; majd az 1958-as művelődéspolitika irányelveit követve világnézeti változások elérésére törekedett a párt.

Annál inkább, mert a sztálinvárosi tantestületekben is felfedezni vélték a nacionalizmus, a vallásos világnézet maradványait, amelyek ugyan közvetlenül nem kerültek felszínre, de a közvetett veszélyt sem tekintették elhanyagolhatónak.[66]

Emiatt rendszeresen ideológiai továbbképzéseket tartottak a tanárok számára:

---

[62] A tanárok templomba járása problémát okozott – és nemcsak a faluban. ERDŐS-PONGRÁCZ 308.
[63] Uo.
[64] Uo.
[65] Uo.
[66] Uo. 309.

Ezért 1959-ben már a pedagógusok állandó ideológiai továbbképzésen vettek részt, s az ideológiai téren bekövetkezendő fordulattól várták a városi szintű pedagógiai és politikai egység megteremtését. 1960-61-re a párttagok aránya kedvezően alakult, az óvodákban is sikerült pártcsoportot létrehozni. Az általános iskolákban a párttagok aránya 20%, a gimnáziumban ennél magasabb volt. A munkaerő-gazdálkodásnál a pártépítés szempontjai előkelő helyen szerepeltek. A pedagógusok körében jelentős igény merült fel a marxista-leninista egyetem iránt. Ugyanakkor a legnagyobb sajnálattal állapították meg, hogy a vallásos világnézet, a nacionalizmus maradványait még mindig nem sikerült teljes mértékben kiirtani, sőt képviselőik bomlasztólag hatottak az egyes közösségekre. Ilyen esetekben fegyelmikre, leváltásokra, áthelyezésekre került sor, mindig szigorúan egyeztetve a városi pártbizottsággal.[67]

A túlterheltség az 1960-as években sem szűnt meg, a középiskolai tanárok nem a végzettségüknek megfelelő helyen dolgoztak és a felnőttoktatás tantestületében sem voltak elegendő létszámban. Az évtized közepén nem volt a városban képesítetlen pedagógus, sőt a szaktanárokkal való ellátottság jóval meghaladta az országos szintet is, a későbbiekben ez a szám ingadozott.[68]

1970-ben az ipari szakközépiskola küzdött műszaki tanárhiánnyal. A dolgozók iskolájában viszont végre megteremtődtek a személyi feltételek a feladatok ellátásához, de csak időlegesen, mert 1973-ra az általános iskolai felnőttoktatás évek óta tartó növekvő tendenciája miatt egyre nehezebben tudták biztosítani a tanerőigényt, majd pedagógushiány lépett fel. 1972-ben a gimnázium személyi feltételei maradéktalanul biztosították az oktató-nevelő munka szükségleteit.[69]

A középiskolai tanárok továbbképzését megyei szinten irányították, ideológiailag azonban városi szinten folyt az oktatás.[70]

Az 1970-es évek elejétől munkaerő-vándorlás következett be az óvodákban, amit a nagy létszámú csoportok és alacsony bérek generáltak. Az évtized második felére mutattak javuló tendenciát a számok.[71] A pedagógusok bérrendezése 1971-ben következett be, azonban ez csak részben oldotta meg a fennálló problémákat (túlterheltség, elégedetlenség).[72]

---

[67] ERDŐS-PONGRÁCZ 309.
[68] Uo.
[69] Uo. 310.
[70] Uo. 309.
[71] Uo. 310.
[72] Uo.

6. Egyesületek

6.1. A Városvédők Újtelepért Egyesület[73]

A Városvédők Újtelepért Egyesület munkája 2012 őszén egy falevélszállítással kezdődött meg, majd ezek után szervezték meg a polgárőrséget.[74] Hamarosan újtelepi piknik következett a programok sorában, ami után felmerült, hogy az itteni rendezvényeknek szervezettebb kereteket kellene adni. Az egyesület alapítása hivatalosan 2016. március 25-én emelkedett jogerőre, de a tagok addig sem tétlenkedtek. Több pikniket szerveztek az elmúlt években, emellett Öko nap keretében gondoskodtak az elektronikai hulladék elszállításáról is több alkalommal és nem maradt abba az őszi falevél elszállítás sem. Több alkalommal meghirdették a kistemető rendbetételét is, ahol számos jelenlegi lakó családtagjai nyugszanak.
A téli időszakban Mikulás-partival készülnek a gyerekeknek, de Újtelepet is rendszeresen ünnepi dekorációba „öltöztetik". Ehhez dekorációs verseny is kapcsolódott több alkalommal.

Az egyesület alapító tagjai:

- Abonyi Kitti
- Nyári Ilona
- Palkovics Katalin
- Garancz Csilla
- Garancz Viktor
- Keve Miklósné Piroska
- Kisné Fehér Éva
- Deák Ferenc
- Oroszné Garami Zsuzsanna
- Dobler Istvánné Éva
- Tóth László

Az egyesület jelenleg saját bélyegzővel, adószámmal és bankszámlával rendelkezik, az adó 1%-át is fel lehet részükre ajánlani.

[73] http://varosvedok-ujtelepert.hu/3-bemutatkozik-a-varosvedok-ujtelepert-egyesulet, 2021. augusztus 2.
[74] Városvédő Polgárőrség, amely több mint 25 éve alakult és 2014 óta Újtelepen is rendszeresen járőröznek. Jelenlegi vezetőjük Hegedüs László.
https://dunaujvaros.hu/polgarorseg és https://dunaujvaros.hu/dunaujvarosi_varosvedo_polgarorseg.

6.2. Egyebek

2020 őszén Orosz Csaba és Tóth Kálmán önkormányzati képviselők, valamint Kronászt Margit történész kezdeményezésére újra előtérbe került a kistemető rendbetételének és megőrzésének gondolata. Ennek kapcsán több alkalommal is takarítást, rendbetételt hirdettek, melyen számos újtelepi lakos, valamint középiskolás diákok vettek részt. A néhány órás alkalmakon jelentős javulást sikerült elérni (szemét összeszedése, gallyazás, gazzal benőtt sírok tisztítása, stb.). 2020 Halottak napján a helyi egyházak képviselői megáldották és megszentelték a temetőt. A kezdeményezés facebook oldala alább érhető el Kistemető akciócsoport – Dunaújváros: https://www.facebook.com/groups/995745167611278.

Friss és új kezdeményezés Újtelepen a Csomagtartó Vásár és Bolhapiac, melyet 2021. augusztus 4-én tartottak először a régi iskola udvarán. A szervezők vártak minden érdeklődő árust és vásárlót, aki megunt ruháit, könyveit, dísztárgyait vagy más, szép állapotú dolgot szeretett volna értékesíteni vagy valamilyen kincsre lelni az eladó dolgok között. A szervezők ősszel még két alkalommal készülnek (szeptember 11. és október), de hosszú távú terveik is vannak.

7. Összefoglalás

Jelen tanulmány Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából készült, a **TOP-6.9.2-16-DU1-2018-00001** azonosítószámú **„Helyi identitás és kohézió erősítése Dunaújvárosban”** című projekt megvalósítása keretében.

Mivel a projekt céljai között szerepel a helyi közösségek bemutatása, fejlesztése, az emberek közösségbe kovácsolása, így munkámban elsőként kitértem arra, hogy egy település életében milyen szerepet játszhatnak a közösségek. Mi az a közösség? Hogyan tevődik össze? Hogyan lehet egy közösséget fejleszteni? És mit ad egy közösség a tagjai számára?

Jelen munkában kapott helyet az új város oktatástörténetének a tárgyalása, mellyel egyúttal igyekeztem egyfajta keretet is adni a tanulmánysorozatnak (az első rész tárgyalja a dunapentelei oktatás kialakulását, történetét). Emellett lehetőségeimhez mérten kitértem a Városvédők Újtelepért Egyesület munkájára, megemlítettem a polgárőrséget és itt rendezett programokat.

Munkámat részletes irodalomjegyzékkel egészítem ki, melyben egyaránt találhatók a szó szoros értelmében vett szakirodalmak, de visszaemlékezések is. Emellett lehetőségeimhez mérten képi anyagokat is csatoltam munkámhoz, melyek árnyalják a bemutatott szervezeteket.

Felhasznált és ajánlott irodalom

1. BARKA Gábor – FEHÉRVÁRI Zoltán – PRAKFALVI Endre: Dunaújvárosi építészeti kalauz 1950-1960. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2007.
2. Dunaújváros története. Szerk.: ERDŐS Ferenc – PONGRÁCZ Zsuzsánna. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2000.
3. ERDŐS FERENC: Sztálinváros – Dunapentele nemzetőrei 1956-ban. In: Nemzetőrjelvény – Tanulmányok az 1956-os nemzetőrségről 2009-2013. Szerk.: Bokodi-Oláh Gergely. Az 1956-os Nemzetőrség Hagyományápoló Tanácsa (1956 NHT), Budapest, 2015. http://mek.oszk.hu/14000/14055/14055.pdf, 2021. március 18.
4. FARKAS Gábor: Dunapentele története a kapitalizmus korában 1850-1950. In: *Fejér megyei történeti évkönyv 9.* Szerk.: FARKAS Gábor. Székesfehérvár, Fejér Megyei Levéltár, 1975.
5. HORVÁTH Sándor: A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 34. Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 2004. (Bővített kiadása: HORVÁTH, Sándor: Stalinism Reloaded. Everyday life in Stalin-city, Hungary. Bloomington, Indiana, USA, Indiana University Press, 2017.)
6. KOVÁCS Henrietta: A közösségfejlesztés alapjai és a többfunkciós közösségi terek. 2017. Online: http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 5.
7. KRONÁSZT Margit: A dunaújvárosi egészségügy története. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve III.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2019.
8. KRONÁSZT Margit: Kórháztörténeti érdekességek. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve IV.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2020.
9. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Új város születik. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, Dunaújváros, 2001.
10. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Sztálinvárosi nők. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2005.
11. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Dunaújvárosi nők a hatvanas években. Dunaújváros, Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága, Intercisa Múzeum, 2008.
12. MATUSSNÉ LENDVAI Márta – PONGRÁCZ Zsuzsánna: Dunaújváros története képeslapokon. Dunaújváros, k.n., 2000.

13. Dunapentele, Sztálinváros, Dunaújváros fényképeken. Szerk.: MATUSSNÉ DR. LENDVAI Márta – KISMONI László – KLEIN András Miklós – KNÓDEL Mária – PÁLFALVI János. Dunaújváros, Meritum Text Kiadó, 2005.
14. NAGYNÉ HODIK Mónika: A Dunaújvárosi Építészeti Emlékek Tanútja és a Szocreál Tanösvény. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve IV.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2020.
15. NAGYNÉ HODIK Mónika: Gyufásdoboz Mohácsról.
    Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2015-marcius-honap-mutargya--gyufasdoboz-mohacsrol, 2021. március 18.
16. NAGYNÉ HODIK Mónika: A Dunai Vasmű Építője, az építkezés hetilapja. Propaganda 1950-ből.
    Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2019-augusztus-honap-mutargya--a-dunai-vasmu-epitoje-az-epitkezes-hetilapja-propaganda-1950bol, 2021. március 18.
17. NAGYNÉ HODIK Mónika: Társadalmi munka az 50-es, 60-as években – Társadalmi munka jelvény Sztálinvárosból.
    Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2021februar-honap-mutargya--tarsadalmi-munka-az-50es-60as-evekben--tarsadalmi-munka-jelveny-sztalinvarosbol, 2021. március 18.
18. ŐRI Zoltán: Találkozásom a várossal. Dunaújváros, „Dunaújvárosért” Városszépítő és –védő Egyesület, 1999.
19. SZABÓ Tamás: Pentele ezer éve. Dunaújváros, Penteléért Alapítvány, 2008.
20. WEINER TIBOR – VALENTINY KÁROLY: Sztálinváros, Miskolc, Tatabánya. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1959.

Felhasznált és ajánlott források

1. KOVÁCS Henrietta: A közösségfejlesztés alapjai és a többfunkciós közösségi terek. 2017. Online: http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 5.
2. KRONÁSZT Margit – NAGYNÉ HODIK Mónika: 70 éve kezdődött.
   – I. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-125, 2021. március 30.
   – II. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--2resz, 2021. március 30.
   – III. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--3-resz, 2021. március 30.
   – IV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--4resz, 2021. március 30.
   – V. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--5resz, 2021. március 30.
   – BUZA Andrea – KESZI Tamás - KRONÁSZT Margit – NAGYNÉ HODIK Mónika. VI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--6resz, 2021. március 30.
   – VII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--7resz, 2021. március 30.
   – VIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--8-resz, 2021. március 30.
   – IX. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--9resz, 2021. április 14.
   – X. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--10-resz, 2021. április 14.
   – XI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--11resz, 2021. április 29.
   – XII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-12resz, 2021. április 29.

– XIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--13-resz, 2021. május 11.
– XIV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--14resz, 2021. május 13.
– XV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-15resz, 2021. június 13.
– XVI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-16resz, 2021. június 13.
– XVII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--17resz, 2021. június 13.
– XVIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--18resz, 2021. június 13.
– XIX. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-19-resz, 2021. július 2.

3. NAGYNÉ HODIK Mónika: Társadalmi munka az 50-es, 60-as években – Társadalmi munkajelvény Sztálinvárosból. https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2021februar-honap-mutargya--tarsadalmi-munka-az-50es-60as-evekben--tarsadalmi-munka-jelveny-sztalinvarosbol, 2021. augusztus 10.
4. A közösségépítés napjainkban – Stratégiai alapok. Online: https://www.pr-blog.hu/a-kozossegepites-alapjainak-strategiaja, 2021. március 5.

Fényképek[75]

1. kép A húsztantermes iskolában

[75] A csatolt fényképek a dunaújvárosi Intercisa Múzeum fotótárából származnak. Ahol lehetőségem volt rá, jelöltem a leltári vagy gyarapodási számokat.

2. kép A 32 tantermes iskola

3. kép A tíztantermes iskola 1952-ben

4. kép A húsztantermes iskola 1952-ben

5. kép Kiállításon a Móricz Zsigmond Általános Iskola

6. kép Aszfaltrajzverseny

7. kép A Bánki Donát iskola

8. kép A Móricz Zsigmond Általános Iskola énekkara

9. kép Iskolások csoportja

10. kép A Ságvári (később Szilágyi, ma Szabó Magda) iskola